

sudbinsko predavanje tradicije i prava s kolena na koleno, kome se nikakva ljudska ideja, nijedna ma kako snažna politička ili ekonomska doktrina, ne može suprotstaviti. Tim fluidnim osećanjima prožet je i sav naš narod kad je reč o našoj staroj kolevci, Južnoj Srbiji” jer je to “najdraži list naše istorije i najdraža naša istorijska uspomena” (Mitrinović, 1939). Velmar Janković je pisao da su pred Prvi svetski rat nacionalni ciljevi “u srcima goreli kao buktinje-vodilje”, da su granice države bile “kao od gvožđa, pogledi muški upereni na Jug i Zapad” (Velmar Janković, 1938 1991: 100–101), a Ćorović je razmišljao o razbijenom “snu” o ostvarenju jedne velike srpske države što većina naroda “nije mogla lako prežaliti” jer nije, “mesto države Srba, Hrvata i Slovenaca, stvorena Velika Srbija” što je “srpski elemenat u svojoj ogromnoj većini tražio”, pa je godinama “čekao da se obnovi Dušanovo carstvo i kad se dala prilika za to on se pitao zašto se to ne ostvaruje”. Odbacujući rešenja koja bi Bosnu stavila pred alternativu “ili Zagreb ili Beograd”, tvrdio je da bi “u tom času ceo srpski elemenat, ponavljam ceo, onaj koji u Bosni ima i relativnu i apsolutnu većinu, dao bi samo jedan odgovor” (Ćorović, 1939). Čudna je slučajnost da je upravo kada je ova knjiga reprintovana, u Sarajevu na Kongresu srpskih intelektualaca 1992. izgovorena rečenica sličnog značenja: “Ako se naša sudbina završi ponovo još jednim diktatom i srpski narod u Bosni i Hercegovini ostane bez prava političkog, monetarnog i kulturnog povezivanja sa svojom braćom u Srbiji i Crnoj Gori, onda treba jasno objasniti svakome ko može da čuje, da srpske nacionalne partije ne snose odgovornost za posledice” (M. Ekmečić, Politika 28.03. 1992).

Negirajući Jugoslaviju početkom Drugog svetskog rata, Dučić je tvrdio da je od Srba zavisilo “da sebi naprave državne granice na način da bi one dostizale za 2/3 teritoriju bivše Jugoslavije! I da tu državu ujedinjenog Srpstva niko ni etnički, ni istorijski ne mogne poreći”. Za njega je država “jedan duhovni pojam i jedna duševna tvorevina” i zato, ako država nije nacionalna “ona predstavlja samo jedno veliko preduzeće, ali ne i jednu državu”. I on je lamentirao što se “celo ujedinjeno Srpstvo” nije 1918. formiralo u “jednu ogromnu i etnički homogenu grupu, i sledstveno u jednu veliku državu”, već je “pristalo” na granice Jugoslavije. Pašiću je pripisivao želju da stvori “jednu državu ujedinjenih srpskih zemalja, ostavljajući po strani hrvatske županije u kojima su oni odista bili neosporno u većini” (a za ovakve je smatrao šupanije varadždinsku, “belovarsku”, križevačku i veći deo zagrebačke). “Država Ujedinjenih srpskih zemalja, a ne samo mala Srbija ondašnja, zahvatala je široko i visoko teritorije s pogledom na naše etničko pitanje! A naše srpsko ratno pravo davalo nam je povoda da svoj problem rešimo udaranjem mača po geografskoj karti”. Zaključivao je da “treba jednim udarcem mača rešiti našu srpsku sudbinu spasti našu desetvekovnu monarhiju, našu ugroženu slavnu dinastiju, naše neizborjne srpske kredite među svima narodima” (Dučić, 1942). Istih godina je autor pod pseudonimom “Psunjski”, zalažući se za poštovanje istorijskog i etničkog principa po završetku rata, tvrdio da “po tome načelu, moraju Srbi pre ma kakvih razgovora o zajednici bilo sa kime, ostvariti svoju istorisko-etničku celovitost, koja prema Hrvatima na predratnoj etnografskoj karti evidentno ispisuje liniju Gospić–Otočac–Ogulin–Kupa–Ilova” (Psunjski, 1944).

I posle Drugog svetskog rata u emigraciji je nastavljen isti trend, pa je Slobodan Drašković definisao nacionalni program kao “oslobođenje i ujedinjenje celog srpskog naroda i obrazovanje srpske nacionalne i državne zajednice na celoj srpskoj nacionalnoj teritoriji”. Za njega, jugoslovenska politika može da označava “samo državnu, nikako nacionalnu politiku” pa je ona “nešto sekundarno u odnosu na nacionalnu politiku” koja je “nešto apsolutno, jer je nacija nešto apsolutno, jedan od osnovnih elemenata politike uopšte i kulture uopšte. Državna politika je nešto relativno, jer je promenljiva prema prilikama i potrebama”. Sa pristojne distance iz Amerike poručivao je Srbima da moraju da brane svoje interese do kraja “po svaku cenu, ako treba protiv celog sveta”, uzvikujući “ne bojimo se da radimo pod najtežom paljbom ujedinjenih protivrpskih nitkova celog sveta”, i dalje “ako je propast neizbežna, sramota nije”. Sasvim pogrešno je predviđao da “strahovanje da bismo, terajući srpsku (ili ‘velikosrpsku’) politiku neminovno isterali samo malu Srbiju, je samo hipoteza, i to bez ikakve podloge” (Drašković, 1947).

“BRAK” I “KUĆA”.

“Organski” nacionalizam sa “organskom” nacijom i sa adekvatnim razumevanjem nacionalnog programa koje nije prihvatilo postojanje prepreka ili moralnih, materijalnih ili bioloških ograničenja u njegovom ostvarenju, proizvodilo je i uverenje o državi kao “organskoj” prirodnoj zajednici sa unapred datim “karakterom”. Mišljenje u čijem je temelju identifikacija nacije sa individuom, njenog “karaktera” sa individualnim karakterom, moralo je kao logičan proizvod u tumačenju države da stvori nadgradnju individua–porodica–domaćin–kuća. Periodično vraćanje rudimentarnim oblicima patrijarhalizma stvorilo je odnos prema državi kao “kući”, utočištu i vlasništvu nacije, čija je jedina funkcija zaštita od spoljnog (nenacionalnog) sveta. Takav stav, uz rasprostranjeno uverenje o slobodi kao slobodi nacije, uticao je na verovanje da je manje bitno kakva je “kuća” unutra, samo ako je nacionalna, pa je prema tome, ona dobra i kada u njoj vlada ropski odnos prema “domaćinu”. “Kuća” je zaštita od svih uticaja spolja, čak i kada su oni bolji od odnosa u “kući”. Zato “kuća” nije podređena ukućanima, već se oni “prirodno” i nužno podređuju njoj. Iz tendencije da se ništa ne menja, da se ne primaju strani (neprijateljski) uticaji, da se živi u pseudoautentičnom duhu, proističe zaostajanje. Ali zaostajanje je autentičnost, pa je i ono “naše” i samim tim bolje od “tuđeg” progressa. Identičan oblik nacionalizma Solovjev je prepoznavao u 19. veku kod ruskih slovenofila navodeći da su insistirali na “ruskom” putu “kao tobože da rusko i dobro znači isto” pa su od društva tražili da se obrati prošlosti tj. da se vrati “kući”. “I šta oni mogu prebacivati onim ljudima koji su čuli i poslušali njihov poziv i koji su se obratili prošlosti i vratili se kući, a u toj domaćoj prošlosti nijesu našli ni slobode, ni bratske sloge, već su uvidjeli figuru Ivana Groznog, pred kojom su se poklonili i vjerom i ljubavlju” (Solovjev, 1889). Zato je njihov ideal preobraćen u falsifikat, “u bezličnu mješavinu savršenstva iz mašte sa ružnom stvarnošću” pa im je preostalo samo da se u ime nacionalizma odreknu svakog opšteljudskog ideala i da jasno kažu “da je svoj mrak dobar i tako – jer je svoj” (Solovjev, 1889).